

**Quan tot Girona
era un conte**

L'arbre que volia emigrar

**per
Jordi DALMAU**

Jo no m'ho creia mai. I el meu amic biòleg insistia: «és ben cert, has de creure-ho, els arbres parlen entre ells, amb un llenguatge especial, i els dies de vent se'ls pot entendre molt bé».

Un dia de fred negre de Girona em semblava que es giraria tramuntana i vaig córrer a la Devesa per esperar que el llenguatge dels arbres es fes entenedor per a mi. Endebades. La tramuntana no s'aixecava; cap al nord no hi havia ull. Els arbres poden esperar el vent, dempeus, carregats de paciència tan vegetal com volgueu, però pacincia a la fi. Jo, sense vent, augmentava la meva incredulitat: «aquests biòlegs... només saben explicar contes de la vora els arbres...» Cap a casa.

La primera tramuntanada seriosa em va portar a la Devesa. Volia escoltar el rar llenguatge dels arbres. De què parlarien? De què podien parlar, ells que es mantenen allunyats del cor de la ciutat?, quines converses tindrien, uns sers vivents sordats tantes vegades per les dents metàl·liques de les serres que menen els seus germans cap al seu definitiu hivern? I, sense ser biòleg, es pot entendre què diuen els arbres? Per sortir del dubte em vaig fer acompanyar pel meu amic: amb un guia vas més tranquil.

—Els dies de tramuntana pot caure alguna branca; la Devesa em fa un respecte. Però l'ocasió s'ho val. Ja ho veuràs. Anem-hi.

Sí que s'ho valia. La xerrameca dels arbres era tot un esdeveniment. Amables i pacífics de naixement, resignats per educació, torturats moltes vegades a la seva pròpia pell amb l'escarni d'un cor gratat amb dues inicials, empaquetats amb paperots i gargots de gent gran, ells, el arbres impertèrrits ara es parlaven. Era ben cert. Parlaven de la seva vida, del seu terror i del sempre benvingut prodigi de la primavera, i de com eren copiats pels seus bons amics, els artistes dels pinzells; en Dufy se'n duia la palma dels elogis. Evidentment eren arbres amb una certa maduresa i cultura. El meu amic m'hi feia fixar:

—Els entens bé? Observes amb quina veneració parlen d'un color «verd Dufy»?

—Sí, sí —jo, meravellat, només tenia esma per anar dient que sí.

—Escolta, escolta aquells més vells, vine.

Eren uns arbres de la tercera edat, amb una pobra pensió d'humitat, però vivien encara i s'esforçaven a treure alguna fulla cada vint-i-u de març; era la seva anyal fe de vida. Tenien molts anys i molta experiència. Els vaig sentir parlar d'unes diades històriques que jo no coneixia: parlaven d'unes «Festes de l'arbre» que els nois i noies dels col·legis havien celebrat temps endarrera. Aquell tema històric m'interessava.

—Tu, roure, ja hi eres aquell temps que recordàvem ara?

—Jo sí, plàtan 904, precisament entre tu i jo varen lligar-hi una corda per penjar-hi un rètol; ben bé que s'hi miraven, aquell temps, a no clavar-nos ni un clau al tronc.

—Per què no la fan, ara, la Festa de l'arbre? —preguntava tímidament una acàcia més joveneta.

—Ets una ingènua —li contestà un plàtan coronat que patia un mal lleig, i afegí: tu no saps que ara tothom està enfeinat a parlar dels rius tèrbols i dels fums espessos?

—Una altra cosa haurien de fer —es blas-mava un dels vells plàtans de la carretera—. Haurien de fer que ens augmentessin les pensions, que tenim una terra i unes humitats de misèria! Ens haurien d'augmentar un 22 %! Arrels! Ja ho diu, ja, aquella cançó: «la vida ens dona penes, ja el naixer és un gran plor, la vida pot ser eixe plor, però nosaltres al vent!». Arrels!

Jo descobria un món nou. El meu amic, mal-grat els seus coneixements, també.

—Tu, escolta —vaig dir-li baixet perquè els arbres no advertissin la meua ignorància—, què ha dit aquest, arrels? a qui crida?

—No crida ningú. Tots els idiomes tenen uns mots sortits de l'ànima; solen ser molt íntims, molt personals, saps? els arbres també tenen els seus mots cantelluts. La gramàtica en diu interjeccions, per dir-ho ben dit, però hi ha molt de camp per córrer, saps?

—Comprenc. Vols dir que aquest arbre està mosca. Marxem, marxem.

Nosaltres sí que podíem marxar. Però els plàtans joves, planats després de l'aiguat del 1940, aquells havien de romandre-hi. No tenien pas més remei que rossegar la companyia dels més vells, dels més desesperançats que veien com la vida se'ls hi esmunyia mentre algú deia, cada dos per tres, que calia salvar la Devesa. Els arbres vells no sabien gaire de lletra, no havien après mai què era una zona verda, però eren arbres que amb la seva colla havien conquerit el títol de «Jardí Artístic Nacional» l'any 1943. Déu n'hi do.

Pels arbres joves, tenir uns pares i uns avis tan gloriosos i ara vinguts tant a menys, era tot un trauma. Al conflicte generacional s'hi afegia ara un evident malestar ambiental per manca d'elements vitals en aquell entorn. Però els joves —sempre s'ha vist— tenen una altra saba. Un dels més joves que ja havia superat l'analfabetisme dels vells, va trobar una nit un diccionari als seus peus que se l'havien des-

cuidat un noi i una noia en fugir, esbojarrats, quan un cotxe els hi va encendre els llums llargs. El diccionari va quedar obert i la tramuntana li va girar fulls i més fulls, fins a la lletra E. L'arbre jove va llegir bé:

—Emigrar. Deixar el país propi per anar a viure en un d'estranger.

En llegir aquella definició tan ben dita, l'arbre jove va prendre una decisió important:

—Jo vull emigrar.

—I què dius, ara? Què és emigrar? —preguntava, burleta, un dels més corcats.

L'arbre jove bé prou s'esforçava explicar-se, però no era pas comprès. Va passar molt de temps que no es parlava de res més. L'agosarat arbre potser en feia un gra massa; la seva contestació anava molt lluny. Ni el meu amic biòleg ni jo no ens ho acabàvem de creure-ho. Jo volia posar una mica de claredat a les coses i vaig preguntar al meu amic:

—Tu, no hi ha psiquiatres per als arbres?

—No ho sé pas, no m'emboliquis, noi.

Cada dia de tramuntana teníem la paciència d'anar a comprovar si l'arbre jove encara mantenia la seva decisió.

—Jo vull emigrar! —era la tossuda tonada de l'arbre—. Tothom s'estima la seva soca, gent. Per quines arrels m'he de quedar aquí, a morir-me de fàstic, de set, i de deixadesa? No emigreu vosaltres, els homes, quan no us plau la vostra terra i el vostre pa?

Aquella nit vaig somniar que una mena d'organisme semblant a la UNESCO proclamava els «Drets dels arbres» per tot el món. Un dels fonamentals era el dret a l'emigració.

En despertar-me vaig pensar que a vegades tenim uns somnis molt fets de somnis, però també tenen el seu al·licient. Ja havia parat la tramuntana. Feia un bon dia. Rutinàriament me n'anava a la Devesa i pel camí, tot mirant quatre núvols ben cosits que sempre vénen a primaverajar, vaig veure que al cim del campanar de Sant Fèlix hi havia un arbre ben plantat. Els veïns d'aquell barri —que ja ho havien observat— se'n feien creus i es preguntaven si tindria prou arrels per fer-se bé allà dalt.

Jo també m'ho preguntava —i encara m'ho pregunto— si tindria prou arrels.

En arribar a la Devesa, aquell dia de bon temps, sense vent, en mig d'aquell gran silenci arborecent, vaig veure que hi mancava un arbre. Un amic meu. En el seu lloc una agrupació d'homes hi havia alçat un senzill monument molt ben dedicat a l'arbre desconegut.